

Ένα «ως μάλα πόλλα» κατοικούσαν οι Μούσες στον Όμηρο. Ο ποιητής καλεϊ τή Μούσα γιά νά τραγουδήσει. Πολλοί ποιητές τό γράφουν κιόλα. Έγώ τό 'γραφα στό «Πās Λακίς Μεσλέ» τό Έγραψα γιά τό νέο πνεύμα. «Τώρα», λέω, «ας σύρει τό χέρι μου, ας έρθει νέον πνεύμα κι ας πάρει τό χέρι μου, και νά σύρει αν υπάρχει...» αυτό και τό άλλο... Και ήρθε τό νέο υπάρχει...» αυτό και κείνο και τό άλλο... Και ήρθε τό νέο πνεύμα, έσυρε τό, χέρι μου, και μου 'γραψε μιά φράση, αυτόματης γραφής. Οί σουρεαλιστές χρησιμοποιούσαν τήν αυτόματη γραφή, παραδίδονταν στή μούσα όλόκληροι, κι έγραφε τό χέρι τους αυτόματο. Κι ο Ρίτσος γράφει αυτόματη γραφή, γιά άσκηση μου ειπε... γράφει σελιδες όλόκληρες με αυτόματη γραφή. Στην αρχή του ποιητικού μου βίου, κι εγώ Έγραψα αυτόματη γραφή, μετά τήν έλέγχω, τήν αυτόματη γραφή τήν έλέγχω, δηλαδή δέν αφήνω τήν ίδια τή μούσα νά μου σύρει τό χέρι γιά νά γράψει, αλλά τήν έλέγχω ο ίδιος τή γραφή αυτή, κι έτσι μετά καθαρίζω, δι, έγραψε... Μετά, τήν αυτόματη γραφή τήν κάνω κι ο ίδιος. Δηλαδή μπορεί κι αυτή τή στιγμή νά σās πω ένα ποίημα... "Αν μου δώσετε ένα θέμα... Νά κάνουμε ένα πείραμα... Νά σās πω ένα ποίημα. "Αν μου δώσετε αυτή τή στιγμή ένα θέμα, θά σās φτιάξω αυτή τή στιγμή ένα ποίημα.

— *Θέμα: Μιχάλης Κατσαρός!*

M.K.: Ένα αυτοπορτρέτο... Δέν είναι θέμα ο Μιχάλης Κατσαρός! Μιχάλης Κατσαρός θέμα; Νά κάνω μιά αυτοπροσωπογραφία, αυτή τή στιγμή!... έτσι... πρίμα βίστα όπως λένε... Μέ λόγια...

Ω Νταριός Μιλό...

"Ω Νταριός... Όχι... δέ θά τό άρχισω έτσι... Μ' έπιases άπάνω στο τσάκ νά πούμε πού... Έπρεπε νά ήταν έξ άντικειμένου τό θέμα... Όποτε μπορώ νά πω μιά αυτοπροσωπογραφία γιά τό Μιχάλη Κατσαρό...; Δέν μπορώ νά πω αυτό τό θέμα... Γιατί είναι πιά έντελως νά μιλήσω γιά μένα... ας έκληφθει τότε ποίημα, αυτό πού ειπα προηγουμένως γιά μένα, γιά τόν ποιητή. Μπορώ όμως αν μου δώσεις έξ άντικειμένου ένα θέμα, αν μου δώσεις... όχι όμως τό Μιχάλη Κατσαρό... Μερικές λέξεις...

— *Νά δώσουμε γιά θέμα αυτό τό μαγνητόφωνο;*
M.K.: Μαγνητόφωνο... Έγγραφαί... α!

Σονάριζε στο μαγνητόφωνο ο Τζό, ήταν τό Χάρλεμ γεμάτο φίδια... Έτσιρίζε ή Έντιθ γιά τόν παλιό τους, τό μεγάλο, τό φωτεινό σκοπό του Τόμ του νέγρου με τό κόκκινο καπέλο. Τά τράμ έτρέχανε στο Χάρλεμ μιά νύχτα χωρίς κανέναν στο Μπροντγουέι νά φανεί Κι ο Τζό, — τί θλίψη Θέ μου —

Έρθε, κι ειπε, «Monsieur, ξερετε τό Μάρκο, τον Εύαγγελιστή;

"Α, οί αναρχικοί με κυνηγάνε, θέλω λίγο ψωμί

Τό Χάρλεμ... όλoi πεινάνε...

"Ο Τζό με τήν τρομπέτα τί μπορεί;

Κι ή Έντιθ, τ' άπάντησε:

«Τό μαγνητόφωνό σου Τζό,

Είναι τόσο παλιό

από τόν πρώτο κινηματογράφο

πού όμιλούσε

Μά ή φωνή του ήταν χαμένη μέσα στον ηηλό.

[sic]

Μιχάλης Κατσαρός

Ένα σχόλιο πάνω στα δημόδη νανουρίσματα

"Όταν ή μητέρα βάζει τό παιδί της νά κοιμηθεί — αυτές τίς κινήσεις τής προετοιμασίας τίς μαντεύει κανείς — επιθυμεί ή ίδια περισσότερο από τό παιδί νά κοιμηθεί. Η προετοιμασία τό ύπνου προιποθετεί διαδοχική άπαλλαγή από τόν γύρω συγκεκριμένο χώρο, άπομάκρυνση ήθελημένη από τά καθημερινά, τά συνήθη γεγονότα και τά συμβάντα.

Η ύπόθεση του ύπνου φαίνεται ν' άπασχολεί σ' όλη τήν έκταση, τό κείμενο ενός δημόδους νανουρίσματος. Τά μικρά νανουρίσματα όσο «γλυκά» και σύντομα και αν φαίνονται, προιποθετούν δι, άπευθύνονται στο τελευταίο στάδιο, πρίν από τήν βύθιση σε ύπνο του παιδιού ή ακόμα τήν εισαγωγή και τοποθέτηση τής μητέρας, πάνω στη δική της συγκεκριμένη άνάγκη νά κοιμηθεί. Τό θέμα τής άυπνίας — γιατί όχι και τής άγρυπνίας — τής μητέρας φαίνεται νά δίνει άποφασιστικά τήν ιστορία, τό λόγο του νανουρίσματος πάντα όπως τραγουδιέται, ψέλνεται ή και ψιθυρίζεται άκόμα. Έδω παρατηρώ έκπληκτος πώς από τόν συγκεκριμένο χώρο — τόπος, αλλη, σπιτι, όνόματα φίλων, αριθμοί, μικρά άντικείμενα, κ.λπ. — σιγά σιγά και άπαλά, άνεπαίσθητα, με λέξεις πού ήχούν χωρίς νά λειτουργούν ένεργητικά, αλλά παθητικά και καταστατικά, ή μητέρα οδηγεί τό παιδί της, ως από τό χέρι με κορδέλα, στο δάση, στα ποτάμια, στα νερά — σε αυτό τέλος πάντων πού συνήθισαν νά λένε «φύση» όπου και ή ίδια τό αφήνει τελειώνοντας τό νανουρίσμα νά κοιμηθεί — έδω θά έπρεπε νά μάς άπασχολεί τό γεγονός δι, τι τό παιδί είναι ήμερών και δέ συμμετέχει στις διαφορετικές έναλλαγές του νανουρίσματος, και δι, είναι μιάς κάποιας ηλικίας, όποτε συμμετέχει άκουστικά, ίσως. Θά μείνω στο γεγονός δι, ή μητέρα επιθυμεί περισσότερο από τό παιδί νά κοιμηθεί, ή διε-

ξοδική δέ πορεία της με τό κείμενο του ναου-
ρίσματος νά φύγει και νά κρυφτεί μακριά από
τόν συγκεκριμένο χώρο που ζεί, κινείται και
εργάζεται μαζί με τό βύθισμα σέ ύπνο του
παιδιού είναι κάτι τό εφιαλτικό. Πρίν νά κοι-
μησθί και ή λιλια δίκλα τόν θέλει νά τό απο-
ταστήσει μελλοντικά στόν κόσμο, νά τό βο-
λέψει και ή ίδια βολεμένη όντας, ήσυχη ώς
λένε, νά κοιμηθεί. Έδώ είναι όλο τό τέχνασμα
χρόνου, γιατί σίποτα, και ή ανάγκη του ταυτό-
χρονα, γιατί τίποτα δέν γίνεται, δέν λύνεται
πλέον φανερά, έν ερρηγόρσει, δηλαδή στόν
γύρω κόσμο γιά τήν μητέρα πομπό και δέκτη
κατά βάθος τού ναουρίσματος. Έτσι ανα-
πιστώνει κανείς στό ναουρίσμο (ή αναρι-
σμο — από τό ίταλικό *nane* που σημαίνει τρα-
γουδία τών τροφών) τόπου, χωριά, άγιους,
συγκεκριμένα πράγματα νά προηγουμένως, νά
λειτουργούν δηλαδή στά σημεία του ναουρί-
σματος όπου άρχίζει και τελειώνει ή αναφορά
στό συγκεκριμένο και άρχίζει ή είσοδη στό
άφηρημο. Όμως έδώ θα πρέπει νά σημειώ-
σω ότι όλα αυτά έρχονται χωρίς αντίκρυσμα
γιά τό παιδί, χώροι του όνειρου και τής φυγής
— Κωνσταντινούπολη, Άλεξάντρεια, καρά-
βια, άγιοι, τόποι κ.λπ. — απέχει δέ και ή γνώ-
ση, ή όποιαδήποτε γνώση, και οι λέξεις αυτές
πάλι υποβάλλουν και δίνουν λύση στην έξελι-
ξη του τραγουδιού και τήν αντικειμενική του
θέση σάν τραγούδι — τή νάρκωση άρχικά και
έξελικτικά τόν ύπνο.

Έν πάσει περιπτώσει με αυτό τό σχόλιο δέν
θέλω νά δηλώσω παρά τήν αγέλεια όλων εκεί-
νων που αναγνωρίζουν «χάδια», παιχνίδια,
χαριτωμένες εξάρσεις φαντασίας και τρυφερό-
τητας, γλυκά λόγια και άλλα τινά του είδους
στά δημόδη ναουρίσματα.

Γιώργος Χρονάς, 1974

ποίηση

Τάκης Καρβέλης:
«Γραφή παρανόμων», Όλκός 1977

Μιά διακριτική ποιητική πορεία χάραξε
ό Τάκης Καρβέλης στά μεταπολεμικά χρόνια.
Πορεία μέ σταθμούς (τίς συλλογές: «Σήματα»
(1956), «Κατάθεση» (1966), «Μετάφαση»
(1972). Μέ τή «Γραφή Παρανόμων» όλοκλη-
ρώνεται και κλείνει συμπερασματικά κι επι-
γραμματικά θάλαγα, ό κύκλος μιάς θεματικής
που αποτέλεσε τό σώμα τών έξελισσόμενων
αισθητικών επενδύσεων του ποιητή.

Αν δεχθούμε πώς ή «Μετάφαση» αποτέ-
λεσε ένα διάλειμμα όπου ή θεματική πυξίδα

στράφηκε πρós τίς ειδικές συνθήκες που έπι-
κράτησαν κατά τά πρόσφατα σκοτεινά χρόνια
κι όπου αντίστοιχα ή όξυμμένη έκφραστική
προσαρμόστηκε στην ανάγκη άνοιχτών ύπαι-
νημών γιά τούς καιρούς δίχως νά μείνει έν-
τελώς άνεπηρέαστη από όμοίους περιπτώ-
σεις (Δάλλας, Άνατομία 1971), «Η Γραφή
Παρανόμων» ξαναβρίσκει τό άγωνιακό νήμα
τών κατακτήσεων τών «Σημάτων» και τής
«Κατάθεσης», προχωρώντας στην τελική
φάση τής συμπύκνωσής τους.

Ποίηση φαινομενικά έσωτερική άντλεί
όμως τήν ύλη της σχεδόν πάντα από τήν κοινή
λεξιπέτεια τής γενιάς τού ποιητή σέ παραλ-
ληλία μέ τήν άτομική του περίπτωση. Τά γεγο-
νότα του παρελθόντος ώριμάζουν τώρα μέσα
του, ξεκαθαρίζουν τήν έπιγενόμενη ψυχική
του στάση και τίποτα άποκτητικά δικαιωμένη,
άφου αναδύονται μέσ άπ' τήν αντικειμενικο-
ποιημένη προοπτική τής απόστασης.

Χωρίς νά θέλω ν' αποδώσω προσδιορι-
στική σημασία σέ μιά συγκεκριμένη, ξεκι-
νώ από τίς ίδιες τίς λέξεις, σημαντικό μοχλό
τής ποίησης του Κ., γιά νά τονίσω τίς γενικό-
τερες άφορησεις του: ή «μνήμη», τό «τέρμα»,
ή «τύψη». Αυτή ή «τύψη» είναι που ένεργο-
ποιεί τήν ποιητική ευαισθησία και μέ τήν
πολλαπλή ποιοτική της δράση ανασύρει και
μνημειώνει τίς φάσεις τών δυό άλλων στοι-
χείων. Πέρα άπ' τίς καταυθυντήριες αυτές
λέξεις, κι άλλες λέξεις, πολλές, επανέρχονται
νομίζω μέ άλλο ειδικό βάρος κάθε φορά γιά νά
υποβάλλουν όλόκληρες καταστάσεις και ψυχι-
κές στάσεις. Λέξεις όπως: ούρανός, πυροβο-
λισμός, κρανίο, ύπνος, σιωπή και: κίβδηλος,
νόμισμα, προσωπείο, διεκπεραιώνομαι, εξα-
γορά, λέξεις με έπιλεγμένη ήχητική, έξυπηρε-
τική γιά τήν επιμελική άνάπτυξη τής εικόνας,
είναι οι άξονες πολλών ποιημάτων και συνάμα
οι φορείς ενός προσωπικού κλίματος-χρώμα-
τος που άγγίζει τήν καρωτακτική αναβίωση.
Αναβίωση όμως κι όχι έπιβατική, γιατί κι άν
άκόμα ύποπτεύσαι μιά απομακρυσμένη μου-
σική συγγένεια (που όφείλεται σέ θελημένη
χρήση λέξεων όπως «διάθεση διάλυτη», «φυ-
σερά τό άνένωμο» κ.λπ.), ό Καρβέλης φθάνει
σέ όριακές διαπιστώσεις διαμέσου τής επέκτα-
σης και τής αισθητικής άπήχησης που μπορεί
νάχει μιά μόνη λέξη, χωρίς νά δεσμεύει τόν
εαυτό του και τόν αναγνώστη σέ μιά άνεπί-
στροφή θέση. Η λέξη — και παραπέρα ή
άτμόσφαιρα — άπλά ύπαγορεύουν τήν κίνησή
μας σ' ένα πρώτο χώρο χωρίς ν' αποκλείουν
διαφορετικές προσβάσεις μας, ούτε άλλωστε
και δικές του (Η άποφυγή τής μονοσήμαντης
σημειολογίας είναι καθαρή στην έσκεμμένη
σύγχυση ύποκειμένων στά ποιήματα άρ. 5
και 10).